

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa,

Adam Bodnar

XI.411.1.2017.AK

Pan Krzysztof Michalkiewicz
Pełnomocnik Rządu do Spraw
Osób Niepełnosprawnych
Biura Pełnomocnika Rządu
do Spraw Osób
Niepełnosprawnych
ul. Nowogrodzka 11
00- 513 Warszawa

Jako Rzecznik Praw Obywatelskich, pełniący także funkcję niezależnego organu do spraw popierania, ochrony i monitorowania wdrażania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, otrzymuję informacje o problemach i ograniczeniach, z którymi spotykają się osoby z niepełnosprawnościami w wymiarze sprawiedliwości. W wyniku zrealizowanych na zlecenie Rzecznika badań społecznych powstał **raport pt. „Dostęp osób z niepełnosprawnościami do wymiaru sprawiedliwości – analiza i zalecenia”¹**. Wyniki badania potwierdziły przekazywane Rzecznikowi informacje i pozwoliły na sformułowanie wniosków dotyczących szczególnej sytuacji osób z niepełnosprawnościami w analizowanym obszarze, na które chciałbym zwrócić uwagę Pana Pełnomocnika. W załączeniu przesyłam uprzejmie kopię mojego wystąpienia w przedmiotowej sprawie do Ministra Sprawiedliwości.

Najistotniejszym problemem wynikającym z przeprowadzonych badań jest konieczność zmian regulacji prawnych dotyczących instytucji ubezwłasnowolnienia, form szczególnych oświadczeń woli oraz wyłączeń lub ograniczeń w zakresie możliwości bycia świadkiem przez osoby z niepełnosprawnościami. Należy podejmować działania popierające **zniesienie ubezwłasnowolnienia, wprowadzenie zmian prawnych uwzględniających wolę osoby z niepełnosprawnością i urzeczywistniających formy wsparcia oparte na modelu wspieranego podejmowania decyzji.**

---

¹ Raport dostępny jest także pod adresem:

<https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Dost%C4%99p%20os%C3%B3b%20z%20niepe%C5%82nosprawno%C5%9Bciami%20do%20wymiaru%20sprawiedliwo%C5%9Bci.pdf>

Aktualny pozostaje także **problem dostępności pomocy tłumaczy języka migowego w trakcie postępowania sądowego oraz w kontaktach z pracownikami sądu, prokuratury lub profesjonalnym pełnomocnikiem**. W tym kontekście niezbędna jest nowelizacja ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz. U. Nr 209, poz. 1243, z późn. zm.) tak, aby do udostępniania usług tłumacza migowego zobowiązane były wszystkie instytucje finansowane ze środków publicznych, w tym instytucje wymiaru sprawiedliwości. Ponadto tłumacze języka migowego powinni być traktowani tak jak tłumacze przysięgli, a ich wiedza i umiejętności w zakresie posługiwania się językiem migowym powinna być weryfikowana w drodze egzaminu państwowego. Pilne jest zatem **stworzenie państwowego systemu certyfikacji tłumaczy języka migowego**. Zakres i forma egzaminowania tłumaczy języka migowego powinna zostać skonsultowana z Polską Radą Języka Migowego działającą przy Ministrze Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

W kontekście kompetencji Pana Pełnomocnika jako sprawującego merytoryczny nadzór nad wykonywaniem zadań wynikających z ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 2046, z późn. zm.) warto podkreślić, że **w zakresie dostępu do wymiaru sprawiedliwości zastosowania nie znajduje pojęcie „racjonalnego usprawnienia”**. Zgodnie z postanowieniami w/w ustawy stosowanie tego instrumentu ograniczono bowiem wyłącznie do obszaru zatrudnienia i rynku pracy. Niezbędna jest zatem nowelizacja ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych tak, aby prawo do racjonalnego usprawnienia przysługiwało wszystkim osobom z niepełnosprawnościami przy realizacji każdego prawa ustanowionego w drodze Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, w tym dostępu do wymiaru sprawiedliwości.

Ograniczenia w zakresie dostępu osób z niepełnosprawnościami do wymiaru sprawiedliwości łączą się także z **niedostępnością architektoniczną budynków sądów i prokuratur**. Na problemy napotykają również osoby korzystające z **pomocy psa przewodnika**, która pomimo ustawowego uprawnienia nie zawsze mają możliwość swobodnego wstępu do obiektów przeznaczonych na potrzeby wymiaru sprawiedliwości. Należy zintensyfikować wysiłki w celu promowania zasady uniwersalnego projektowania oraz uwzględniania jej przy tworzeniu nowych inwestycji budowlanych, również w obszarze rozwoju infrastruktury wymiaru sprawiedliwości.

Odrębną kwestią wymagającą uwagi są **negatywne stereotypy rozpowszechnione w społeczeństwie, również wśród pracowników wymiaru sprawiedliwości**. Niewielka wiedza na temat rzeczywistych potrzeb osób z niepełnosprawnościami w skrajnych przypadkach może mieć bezpośredni wpływ na wynik postępowania sądowego z ich

udziałem. Również biegli sądowi nie zawsze dysponują wiadomościami niezbędnymi dla rzetelnej analizy indywidualnej sytuacji osoby z niepełnosprawnością. Warto zintensyfikować działania zwalczające negatywne stereotypy dotyczące osób z niepełnosprawnościami oraz informujące o specyfice tzw. komunikacji alternatywnej.

Brak wiedzy na temat funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami może mieć wpływ na **niski wskaźnik zatrudnienia tej grupy społecznej w instytucjach wymiaru sprawiedliwości**. Przeprowadzone na zlecenie Rzecznika badania wykazały, że sądy i prokuratury nie podejmują istotnych wysiłków w celu dostosowania miejsc pracy do szczególnych potrzeb osób z niepełnosprawnościami, które znalazły już zatrudnienie w tych jednostkach. Przeszkodą dla wykonywania przez te osoby zawodów prawniczych są także bariery mentalne i stereotypy dotyczącej tej grupy osób. W mojej ocenie należy zwiększyć wysiłki w celu promowania dbałości o dostępność procesów rekrutacji, a także dostosowanie stanowisk i środowiska pracy do szczególnych potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Należy także kontynuować proces dostosowywania formy i warunków przeprowadzania egzaminów prawniczych do szczególnych potrzeb tej grupy społecznej.

Mając powyższe na uwadze, działając na podstawie przepisu art. 16 ust. 1 i art. 17b pkt 3 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2014 r. poz. 1648, z późn. zm.), chciałbym poddać pod rozwagę Pana Pełnomocnika zasygnalizowane problemy. Będę zobowiązany za ustosunkowanie się do zaleceń wskazanych w załączonym raporcie oraz poinformowanie mnie o działaniach podejmowanych przez Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych w celu zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami pełnego poszanowania ich praw w dostępie do wymiaru sprawiedliwości oraz o ewentualnie planowanych w tym zakresie pracach.

Załącznik:

- raport pt. „Dostęp osób z niepełnosprawnościami do wymiaru sprawiedliwości – analiza i zalecenia”,
- kopia wystąpienia RPO do Ministra Sprawiedliwości.